

Varför skatta bort koldioxidfördelarna?

Svenska elproducenter betalar årligen, jämfört med övriga länder, en extra "straffskatt" på minst 7 miljarder kr. Detta diskriminerar elproducenter i Sverige och visar att skattepolitiken inte hänger samman med miljö- och klimatpolitiken. Svensk elproduktion är nämligen miljö- och klimatmässigt ett internationellt föredöme. 98 procent av produktionen ger inga utsläpp som påverkar växthuseffekten. Skatteintäkterna från elsektorn i Sverige betyder mycket för staten. Vi bedömer att statskassan – inklusive skatter, avgifter och moms – tar in cirka 40 miljarder kr per år från Sveriges elproducenter och elkonsumenter.

Skatt på vattenkraft och kärnkraft

Kärnkraftverk betalar en skatt oberoende av hur mycket el som produceras. Denna skatt uppgår nu – omräknat till producerad el i kärnkraften – till över 5 öre per kWh. Totalt bedöms kärnkraften betala ca 4 000 MSEK i skatt.

Vattenkraftverk betalar en skatt baserad på fastighetens taxeringsvärde på 2,2 procent. Inklusive en tillfällig (?) höjning av skatten för åren 2007–2011 beräknas vattenkraften år 2008 betala knappt 3 000 MSEK till staten, motsvarande ca 4,5 öre/kWh. För alla andra elproduktions- och industrianläggningar tas en mindre fastighetsskatt ut, i nivå med flera andra EU-länder (0,5 procent). Detta är således en straffskatt på ren koldioxidfri vattenkraft.

Svensk Energis vd Kjell Jansson efterlyser en skattepolitik som hänger ihop med energi- och klimatpolitiken. Foto: Helena Wihlborg

Koldioxidskatt på svensk kraftvärme

Utsläpp av koldioxid från svenska anläggningar som ingår i EU:s utsläppshandelssystem regleras på EU-nivå, och bör därför inte drabbas av ytterligare nationella styrmedel för koldioxid. Idag betalar dessa kraftvärmeverk årligen en koldioxidskatt på ca 150 MSEK.

En nationell skatt på anläggningar som ingår i handelssystemet ger inga ytterligare utsläppsminskningar inom EU. Ett tak för utsläpp av koldioxid för hela EU är nämligen fastställt. Och detta påverkas varken till eller från av nationella skatter.

Regeringen och riksdagen lovade redan 2006 en skattesänkning för kraftvärme som ingår i det europeiska handelssystemet med utsläppsrätter. En departementsskrivelse som remissbehandlats i sommar, *Effektivare skatter på klimat- och energiområdet*, föreslår att sänkningen skjuts upp till år 2011 – ett allvarligt löftesbrott.

Ytterligare ett svek är att en generell energiskatt föreslås utan att koldioxid-

skatten tas bort. I departementsskrivelsen anges att motivet för att inte sänka den totala skattenivån i kraftvärmen är att inte riskera att det blir svårare för Sverige att uppfylla sitt mål för andelen förnybar energi till år 2020.

Svensk Energi anser att en sänkning av skatten i kraftvärmen inte påverkar Sveriges mål då den inte ger någon som helst styrning. Minskad produktion i kraftvärmeverken kan i det korta perspektivet innebära ökad produktion av el i andra fossila anläggningar utomlands, vilket inte ökar den förnybara elproduktionen.

Helhetssyn nödvändig inom politiken

Produktionsskatter försämrar lönsamheten för ny kapacitet och ökar den politiska risken vid nya investeringar. Energiindustrin gör investeringar på 20–60 års sikt och behöver därför stabila förhållanden. En höjning av dessa skatter skulle ytterligare försvåra eller t o m omöjliggöra investeringar. Flera företag inom energibranschen är internationella och kommer att investera där förhållandena är som bäst. Ologiska och föränderliga energiskatter bidrar inte till att investeringar görs i Sverige. Detta slår hårt mot svensk el som ekonomisk motor för övrig industri i Sverige, och som exportvara när Europa står inför en utbyggnad av elsystemet.

Riksdagen har nyligen beslutat om en sammanhållen klimat- och energipolitik som är heltäckande och långsiktig. Elenergiindustrin är positiv både till de ambitiösa klimatmålen och till långsiktigheten. Men det är en gåta hur detta går ihop med den straffbeskattning av klimatneutral elproduktion som finns på vattenkraft, kärnkraft och högeffektiv kraftvärme.

Skattepolitiken måste hänga ihop med energi- och klimatpolitiken. Så är inte fallet i nuläget.

KJELL JANSSON

SVENSK ENERGI – 100 ÅR AV UTVECKLING

Svensk Energi fyller 100 år i år. Det som började som en förening för vattenkraftsintressenter är idag en branschorganisation för elproducenter, elnätsföretag och elhandelsföretag. Vattenkraften öppnade vägen på allvar för utvecklingen av svensk elförsörjning och svensk industri.

TJUVSTART REDAN 1908 – VATTENKRAFTSFÖRBUND I SIKTE

I en gammal fastlåst byrålåda hos Stockholm Vatten hittades för några år sedan ursprungsdokumentet om ett svenskt vattenkraftsförbund. Det är undertecknat den 9 september 1908 av ingenjör Sven Lübeck, en av tio herrar som ingick i organisationskommittén för bildandet av ett vattenkraftsförbund.

Dokumentet innehåller flera tankeväckande formuleringar och paragrafer:

Utnyttjandet av Sveriges rika vattenkraft har med hvarje år i allt högre grad visat sig vara en mäktig häfstång för utveckling av industri och kultur, och därmed av vårt nationella välstånd. Därtill hafva främst bidragit gynnsamma naturförhållanden, som möjliggjort ett ekonomiskt förmånligt bebyggande af fall och forsar utan nämnvärdt intrång på andra intressen: jordbruk, trafik, timmerflotning och fiske.

Vi skola stå på höjdpunkten af samtidens tekniska och tekniskt-ekonomiska utveckling inom vattenkraftsområdet; för ändamålet kräfväs noggrant aktgifvande på utlandets erfarenheter och upplysnings-

arbete inom landet. Nära till hands ligger önskemålet om speciell undervisning i vattenkraftslära vid Tekniska Högskolan.

Vi bör taga initiativ till och i förening med statsmakterna verka för genomförande af allmännyttiga, nationalekonomiskt berättigade regleringar af sjöar och floder.

Oberoende af statens direkta verksamhet – en verksamhet som rätt ledd vid sidan om den enskilda företagsamheten får anses vara af stor betydelse för utvecklingen – börja framträda statsocialistiska kraf med ännu oklara syften. Att i god tid, utan förutfattade åsikter utreda och taga ställning till dessa kraf, och sedan energiskt arbeta på att vinna gehör för sin mening blir en av vattenkraftsförbundets viktigaste uppgifter.

Mycket av det som sägs är giltigt än idag. Att vattenkraften fått en enorm betydelse för svensk industriutveckling är oomtvistligt. Fiskerinäringen pekas ut som ett känsligt område. Det stora behovet av information och utbildning på området gäller i hög grad fortfarande. Regleringen av våra vattendrag hamnar ofta i skottgluggen vid översvämningar och torrperioder.

År 1909 bildades Svenska Vattenkraftsföreningen. Syftet var inledningsvis att stödja tillkomsten av en ny vattenlag. Samma år inrättade staten Kungliga Vattenfallsstyrelsen. Därmed hade också staten organiserat sig inom kraftproduktionen.

Gammal skvaltkvarn i Hulån, Dala Järna – en av vattenkraftens föregångare.

Många milstolpar mot dagens elsystem

Utvecklingen av ett svenskt elsystem är kanske den viktigaste grundläggande satsning som Sverige gjort i modern tid. Den kan liknas vid utbyggnaden av vägsystemet, vatten- och avloppssystemen eller kanske rent av dagens bredband. Historien kantas av händelser som fått betydelse för utvecklingen.

DEN SVENSKA ELPRODUKTIONEN

startade så tidigt som 1876 då Näs kraftstation byggdes i Dalarna. Det drevs av en ångmaskin och försörjde s k ljusbåglampor som lyste upp ett sågverk. De allra första kraftstationerna var alltså ångkraftverk.

Vattenkraften har rötter ända tillbaka till 1100-talet i kvarnar och vattenhjul, men att överföra energin längre sträckor lyckades först när elektriciteten kunde hanteras. Ett genombrott var patentet på trefasöverföring år 1889 som blev grunden för Asea.

1909 års bildande av Svenska Vattenkraftföreningen (se separat faktaartikel) blev starten på ett intensivt arbete med att få till stånd en vattenlag. År 1918 beslutade riksdagen om en ny lag, som gav förutsättningar för en utbyggnad av vattenkraften genom att den stimulerade samarbete mellan tidigare konkurrenter.

Nätet byggdes samman

På 1910-talet kom elektrifieringen av järnvägarna igång. Ett pionjärprojekt med riksdagsbeslut bakom var elektrifieringen av malmbanan mellan Kiruna och Riksgränsen, som var klar år 1915 med el från Porjus kraftstation. Sträckan Stockholm–Göteborg hade eldrift år 1926.

30-talet blev starten för stamnätets tillkomst. 1936 fördes för första gången el från Norrland ner till mellersta Sverige och 1938 samkördes kraftverk i hela Sverige för första gången.

Älvutbyggnaden på 40-talet koncentrerades till en älv i taget. Indalsälven var först ut, följd av Ångermanälven och Faxälven. Vid samma tid började också Vattenfallsverket den systematiska utbyggnaden i Lule älv. Vattenfallsverket fick också regeringens uppdrag att bygga och driva nya stamledningar.

Spänningen höjdes

År 1952 var det världspremiär för 380 kV spänning i stamnätet. Nu samverkade stat och privata bolag inom stamlinjenämnden. Därmed kunde en verkligt storskalig utbyggnad av vattenkraften i Norrland påbörjas.

Under denna tid vaknade intresset för kärnkraft också. År 1957 beslutade stadsfullmäktige i Stockholm att bygga kraftvärmeverket i Ågesta, som levererade värme och el till förorterna Farsta i tio år tills det togs ur drift år 1974.

På 1960-talet stannade vattenkraftens frammarsch av när motstånd mot utbyggnaden uppstod. När gränsen för utbyggnaden klarnade, samtidigt som efterfrågan på el steg, började alternativen på allvar att ses över. Utbyggnaden av olje- och koleldade kraftverk fortsatte försiktigt med Karlshamnsverket. Stora anläggningar fanns redan i Stenungssund, Västerås och Hässelby.

Kärnkraftens era

Det stora hoppet ställdes till kärnkraften, med stor politisk enighet bakom. Reaktorer beställdes i Oskarshamn samt Ringhals, och staten bildade Asea Atom tillsammans med Asea. År 1967 bytte

Vattenkraftföreningen namn till det mer passande Kraftverksföreningen.

70-talet präglades av oljekris och storskalig utbyggnad av kärnkraften. Efter politisk debatt tilläts 11 reaktorer på fyra platser; Oskarshamn, Ringhals, Barsebäck och Forsmark. Kärnkraftsolyckan i Harrisburg 1979 följdes av en svensk folkomröstning 1980. Kärnkraften blev nu ett hett debattobjekt.

På 1980-talet fick miljöfrågorna sitt verkliga genombrott. För kärnkraftens del innebar olyckan i Tjernoby 1986 att avvecklingen fick en tidplan, ett beslut som sedan ändrats i omgångar. Idag tilläts åter svenska kärnkraftverk att byggas.

Avregleringens tidevarv

Sedan 1990-talet har den avreglerade marknaden dominerat händelserna inom elförsörjningen. Samtidigt har behovet av en omställning av energisystemet skjutit fart på allvar. När det gäller utbyggnad av nya kraftverk har sedan 90-talet främst tillkommit biobränsleldade kraftvärmeverk och vindkraftverk. Två större naturgasdrivna kraftvärmeverk har dessutom byggts i Göteborg och Malmö.

I slutet av år 2000 bildades Svensk Energi genom en sammanslagning av Kraftverksföreningen och Sveriges Elleverantörer. Därmed samorganiserades Sveriges elproducenter, elnätsföretag och elhandelsföretag för första gången – såväl privata, kommunala som statligt ägda.

KALLE LINDHOLM

kalle.lindholm@svenskenergi.se

Tufft arbete att frakta en tolv ton tung rotor till en generator år 1914.

Byggandet av dammen i Gullspång 1907 kan närmast liknas vid ett storskaligt plockepinn.

SISTA ORDET!

LÄGET I ENERGIFRÅGORNA

SEX MÅNADERS PAPPALEDIGHET ger onekligen perspektiv. Som återvändare ser jag hur svåra energifrågorna kan vara för läsaren. Det beror nog mycket på att vi inom branschen skriver som om vi tror att läsarna hela tiden följer debatten och har djupa kunskaper.

Så för att lugna ned tempot och göra en "nollställning", kommer här ett försök till en statusbeskrivning av några frågor av intresse för både bransch och allmänhet.

Låt oss göra det så enkelt som möjligt. De fem frågorna är inte listade efter viktighet.

Träd, snart ingen orsak till elavbrott längre. Foto: Sydkraft

Omställt energisystem och klimatet

För att nå ett uthålligt och klimatvänligt energisystem presenterade EU-kommissionen sitt gröna paket i början av år 2007. Det säger att växthusgasutsläppen ska reduceras med 20 procent till år 2020 (jämfört med år 1990). Förnybara energikällor ska samma år svara för 20 procent av energianvändningen, samtidigt som 20 procent effektivare energianvändning ska uppnås.

Sedan fyra år tillbaka finns EU:s system för handel med utsläppsrätter för att minska utsläppen av koldioxid.

Sverige har sedan år 2003 ett handelssystem med elcertifikat som ska öka användningen av el från förnybara energikällor. Elcertifikaten har hittills ökat den förnybara elen med 9 TWh av de 17 TWh som målet är till år 2016. Elcertifikatssystemet ska utvecklas och blir dessutom svensk-norskt inom tre år.

Kärnkraften

En olycka i amerikanska Harrisburg år 1979 drog igång den kanske intensivaste debatt som Sverige skådat inom energiområdet. Efter den svenska folkomröstningen året därpå bestämdes att kärnkraften skulle avvecklas till år 2010.

Nu är vi snart där efter 30 år av debatt och svängiga beslut. Efter rege-

rens energiuppgörelse från februari i år tillåts nya kärnkraftverk åter att byggas i Sverige.

När det gäller att ta hand om radioaktivt utbränt reaktorbränsle arbetar Sverige med en modell att slutförvara bränslet 500 m ned i berggrunden. Denna sommar har uppländska Forsmark valts som plats för slutförvaret som ska vara färdigt i mitten av 2020-talet.

Elmarknadens utveckling

År 1996 avreglerades elmarknaden i Sverige då konkurrens infördes för handel och produktion av el. Syftet var bl a att öka valfriheten för konsumenterna. Landets 5,2 miljoner elkunder kan idag fritt välja elhandelsföretag att köpa el av.

Däremot är det inte möjligt att välja elnätstföretag eftersom eldistributionen bedrivs inom lokala monopol. Elkunden får det elnätstföretag som äger det lokala elnätet.

Nordens energiministrar har en ambition att skapa en nordisk slutkundsmarknad för el. Svenska elkunder ska då kunna välja elhandelsföretag från vilket nordiskt land som helst. I våras presenterade NordREG (samarbetet mellan Nordens reglermyndigheter) ett förslag på hur en sådan marknad kan skapas.

Elavbrotten

Elbranschen startade år 2001 ett långsiktigt arbete med att öka leveranssäkerheten på el, d v s minska antalet elavbrott. I januari 2005 skövlade Stormen Gudrun skog och gjorde över 700 000 människor strömlösa i södra Sverige. Efter 40 dygn var elen tillbaka i de flesta hushåll.

En ny lag i december samma år ställde krav på att inget avbrott, annat än i undantagsfall, får överstiga 24 timmar fr o m år 2011. Elkunderna får dessutom redan nu ersättning av elnätstföretagen för avbrott som varar längre än 12 timmar. Den nya lagen ökade takten i elnätstföretagens arbete ytterligare, och nu är 70 procent av elnätet säkrat mot nedfallande träd.

Enklare för elkunderna

Elbranschen i Sverige har i fem år arbetat med den s k kundoffensiven för att göra det enklare för elkunderna. Det har gett en miljon nöjdare kunder och ett höjt anseende för branschen. Den 1 juli i år infördes månadsvis avläsning av elmätarna. Därmed försvinner preliminär debitering och fakturorna blir korrekta och begripliga.

KALLE LINDHOLM, REDAKTÖR